

ანტიკური ლიტერატურა

ესთეტიური შეფასების ეპითეტები ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში (ჰომეროსი, აპოლონიოსი, ვერგილიუსი)

ნათია არველაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო
natia.arveladze@atsu.edu.ge

ესთეტიურობა არის მშვენიერების სტანდარტების კონცეპტუალური გამოხატვა სალიტერატურო ფორმებში. მისი გამოხატველი შეიძლება იყოს კონკრეტული საგანი, მოვლენა, ლექსიკურ-გრამატიკული ერთეული. ყველაფერი, რაც ლამაზია - ესთეტიურია, თუმცა, ანტიკური ეპიკური პოეზიის მიხედვით, ესთეტიურობა მშვენიერებას გულისხმობს მორალთან სინთეზში. ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში ესთეტიური გამოხატვის საუკეთესო საშუალებად ეპითეტი წარმოგვიდგება. ჰომეროსის, აპოლონიოსისა და ვერგილიუსის შემოქმედებაში ესთეტიური შეფასების ეპითეტები გამოიყენება სულიერი თუ უსულო საგნების აღსაწერად ისევე, როგორც უკვდავთა წარმომადგენლების შესაფასებლად. ესთეტიური შეფასების ეპითეტი საკვლევ ტექსტებში ახდენს ვიზუალური მშვენიერების ხაზგასმას, მორალური ღირებულების გამოხატვას, სიტუაციისადმი მკითხველის ემოციური დამოკიდებულების ინტენსიფიკაციას ან არის მხატვრული სახის საიდენტიფიკაციო ნიშანი.

საკვანძო სიტყვები: ესთეტიური, ეპითეტი, ანტიკური ეპიკური პოეზია.

ხელოვნებაში ესთეტიურობა გულისხმობს ეფექტური და მკითხველზე დადებითი გავლენის მოხდენის უნარის მქონე ფორმების შექმნისაკენ სწრაფვას. ესთეტიურობა არის მშვენიერების სტანდარტების კონცეპტუალური გამოხატვა სალიტერატურო ფორმებში. ხელოვნების ისტორია ადასტურებს ფაქტს, რომ მის პროგრესულ ავტონომიაში არასოდეს ყოფილა უგულებელყოფილი ესთეტიურობის ფაქტორი, რაც არ შეიძლება აიხსნას იმ ფაქტით, რომ ხელოვნების საზღვრები მკაცრია. ჯერ კიდევ უძველეს ხანაში, ანტიკური ეპიკური პოეზიის წარმომადგენლები, რომლებიც გვთავაზობენ მკაცრად ფორმულირებულ კომპოზიციურ სტრუქტურას, ვერ გაურბიან ესთეტიური ფორმების წარმოდგენას. მეტიც, შეიძლება ითქვას, მათი ნაშრომები მთლიანად ესთეტიური ფორმების ექსპრესიას ემსახურება (Adorno 1997: 3-10).

ესთეტიურობის გამოხატველი შეიძლება იყოს კონკრეტული საგანი, მოვლენა, ლექსიკურ-გრამატიკული ერთეული. ყველაფერი, რაც ლამაზია

6. არველაძე

- ესთეტურია, თუმცა, ესთეტურობა მშვენიერებას გულისხმობს მორალთან სინთეზში (მშვენიერების ზოგადი თეორიის ფორმულირებაც სწორედ ძველ ბერძნებს ეკუთვნით) (Kostov 2013:72-74).

ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში ესთეტური გამოხატვის საუკეთესო საშუალებად ეპიტეტი წარმოგვიდგება (Passakos, Raad 2009: 75; Pott 2006: §3.6; Cruse 1986: 272). ჰომეროსის, აპოლონიოსისა და ვერგილიუსის შემოქმედებაში ესთეტური შეფასების ეპიტეტები გამოიყენება სულიერი თუ უსულო საგნების აღსაწერად ისევე, როგორც უკვდავთა წარმომადგენლების შესაფასებლად. ესთეტური შეფასების ეპიტეტი შეიძლება ახდენდეს ვიზუალური მშვენიერების ხაზგასმას, მორალური ღირებულების გამოხატვას, სიტუაციური მშვენიერების ხაზგასმას და ა.შ. (დამატებითი ინფორმაციისთვის იხ. Ποσειδ 1963; 1968; 1975).

ჰომეროსის ეპოსში ვხვდებით უამრავ ესთეტურ/ესთეტური შეფასების ეპიტეტს, იმის მიუხედავად, რომ მისი ეპიტეტები, ხშირ შემთხვევაში, ემსახურება მიზანს, წარმოადგინოს ესა თუ ის მოკვდავი თუ უკვდავი პერსონაჟი მაქსიმალურად მიმსგავსებულად ჰომეროსის თანამედროვე ადამიანებთან. ჰომეროსის ეპიტეტის განსაკუთრებულ ხასიათს წარმოადგენს მისი ემოციური კომპლექსურობა რეალობასთან ერთად.

მოკვდავთა საზოგადოების აღსაწერად გამოყენებული ესთეტურობის შემფასებელი ეპიტეტების უმრავლესობა ემსახურება ვიზუალური მშვენიერების აღწერას. ჰომეროსის ეპოსში მოკვდავთა აღსაწერად გამოყენებული ესთეტური შეფასების ეპიტეტები მიემართება სხეულის სხვადასხვა ნაწილს: ღაწვებს, თვალებს, თმას, ხელებს და ა.შ.

„ილიადაში“ პოემის მთავარი ქალი პერსონაჟის - ელენეს მხატვრული სახის ძირითადი შტრიხია მისი ფიზიკური მშვენიერება, რომელიც კვლავდაკვლავ შესაბამისი ეპიტეტებით არის წარმოდგენილი: *სხივმოსილი* (*ἀργεννῆσι*) (ჰომ. ილ. III. 141), *ათქვირებული/თეთრხელება* (*λευκάλενδρ*) (ჰომ. ილ. III. 53; ჰომ. ილ. III. 121), *ლამაზთმიანი* (*ῥιπάρμοιο*) (ჰომ. ილ. III. 329). ელენე მშვენიერია ტროელი მოხუცების საუბარში, რომელთამიერ ელენეს ფიზიკური მონაცემების ამგვარად შეფასება თითქოს ამართლებს პარისის საქციელსა და ზოგადად ტროას ომის მიმდინარეობას (ჰომ. ილ. III. 159). მოხუცების აზრი მნიშვნელოვანია ორი ასპექტით: 1. ეს არ არის ახალგაზრდებისგან შემდგარი საზოგადოება, რომელიც ობიექტურად ვერ შეაფასებდა ქალის ფიზიკურ მონაცემებს; 2. ტროელი მოხუცებიც კი, რომლებმაც ყველაზე კარგად იციან ომის არსი და ყველაზე გონივრულად აფასებენ ომის შედეგებს, აღიარებენ ელენეს სილამაზეს, რომელიც ამ ომის ძირითადი მიზეზია და ამართლებენ ამ მიზეზით ომის დაწყებას. ელენეს ამგვარ მნიშვნელობას ომის დაწყებაში ნათლად გამოხატავს მის მიმართ გამოყენებული ეპიტეტი (*ἀργεννῆσι*).

ელენემ თავადაც იცის საკუთარი სილამაზის ფასი. ის მოიხსენიებს საკუთარ თავს ეპიტეტით *ქალთამზე/პატივის ღირსი* (*αἰδοῖσθε*) (ჰომ. ილ. III.

171). ამგვარად, ელენეს ძირითადი უპირატესობა - მისი ფიზიკური სილამაზე პოემაში სწორედ ესთეტიური შეფასების ეპითეტებით არის მოწოდებული.

„ოდისეას“ წამყვანი ქალი პერსონაჟის, პენელოპეს მხატვრულ სახეში წამყვანი თვისება მისი დამოკიდებულებაა მეუღლის, ოჯახისა და საკუთარი თავის მიმართ - გონიერება, რომელიც გამოარჩევს მას სხვა მდედრობითი სქესის პერსონაჟებისგან, მაგრამ რამდენადაც ანტიკური ეპიკური პოეზიის წარმომადგენლებისთვის ლამაზი სული ლამაზ სახეულშია მოთავსებული, ეპიკოსიავტორიუყურადღებოდარტოვებსპენელოპესფიზიკურმშვენიერებას და ეს აღსაწერის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. პენელოპეს გარშემო მიმდინარე პროცესებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მისი ფიზიკური მშვენიერება. ეს არის სწორედ ის ქმრის მომლოდინე ქალი, რომლის ხელის სათხოვნელად საუკეთესო მამაკაცების არმია დგას. პენელოპეს მშვენიერებას ჰომეროსი გამოხატავს ესთეტიური შეფასების ეპითეტებით, როგორიცაა ქალთა მშვენიერება/ტურფა (*φαιινός*) (ჰომ. ოდ. XXI. 258; ჰომ. ოდ. XXI. 67), არტემიდეს თუ აფროდიტეს მსგავსი (*Ἀρτέμιδι ἰκέλη ἢ χρυσέη Ἀφροδίτη*) (ჰომ. ოდ. XIX. 54).

ჰომეროსის ეპოსში ვხვდებით იმგვარ ქალ პერსონაჟებს, რომლებიც გამოირჩევიან მათი გონიერებით, სიბრძნით, მეუღლისა თუ ოჯახისადმი ერთგულებით, საიმედოობით და ასევე ვხვდებით პერსონაჟებს, რომლებიც მნიშვნელოვან ესთეტიურ ფონს ქმნიან მოვლენების განვითარებისას. ამგვარი პერსონაჟები წარმოდგენილი არიან უხვი ესთეტიური შეფასების ეპითეტებით. საილუსტრაციოდ შეგვიძლია მოვიყვანოთ მაგალითები: ლამაზთმძიანი ბრისეისი (*ἡψικρόμοιο*) (ჰომ. ილ. II. 689), მშვენიერი/ლამაზი ბრისეისი (*περικαλλέα*) (ჰომ. ილ. XVI. 85; ჰომ. ილ. I. 276), ლამაზდაწვება / დაწვებაალეებული ბრისეისი (*καλλιπάρησον*) (ჰომ. ილ. I. 346; ჰომ. ილ. XXIV. 676) შავთვალა პირმშო/თვალეზბრიალა ქრისეისი (*ἐλικάπιδα*) (ჰომ. ილ. I. 99), ტურფადაწვება/ლამაზდაწვება ქრისეისი (*καλλιπάρησον*) (ჰომ. ილ. I. 143; ჰომ. ილ. I. 370), ქრისეისისა და ბრისეისის სილამაზე, რაც ყველაზე კარგად ეპითეტებში ვლინდება, ელენეს მსგავსად, შეიძლება მივიჩნიოთ მათ გამო შექმნილი დავის საკომპენსაციოდ. ესთეტიური ეპითეტების საშუალებით გამოხატული მშვენიერება ამ შემთხვევაშიც ამართლებს ქალის გამო ატეხილ დავას.

ერთადერთი გამონაკლისი, როდესაც ჰომეროსის მიერ გამოყენებულ ესთეტიური შეფასების ეპითეტს შეიძლება შევხედოთ, როგორც ირონიული იმპლიციტური მნიშვნელობის მატარებელ ლექსიკურ-გრამატიკულ ერთეულს, უკავშირდება პარისს, რომელსაც ჰომეროსი წარმოადგენს ეპითეტით ლამაზი (*θεοειδής*). ასე ახასიათებს პარისს ჰექტორი - გამორჩეული ტროელი გმირი - „ლამაზი პარისი, მექალთანე, მაცდუნებელი“ (ჰომ. ილ. III. 39). ეპითეტი ხაზს უსვამს პარისის ფიზიკურ მშვენიერებას, თუმცა კონკრეტულ შემთხვევაში ეს შეფასება, შეიძლება, უარყოფითი მნიშვნელობის

6. არველაძე

მატარებელიც კი იყოს, რადგან მამაკაცისთვის მხოლოდ სილამაზე - ფიზიკური და მორალური სიძლიერის გარეშე, არ წარმოადგენს საამაყო მახასიათებელს. ავტორი თითქოს სხვა უპირატესობას ვერ უძებნის პარისს და მის სილამაზეს უსვამს ხაზს.

აპოლონიოსის პოემაში გამოყენებული ესთეტიური შეფასების ეპითეტების მხოლოდ მცირე ნაწილი არის წარმოდგენილი სულიერ პერსონაჟთა აღსაწერად, თუმცა აპოლონიოსი არ ტოვებს უყურადღებოდ გმირთა ვიზუალურ მშვენიერებას და მისი პოემის მთავარი ქალი პერსონაჟის - მედეას მხატვრული სახის გამოსახატავად აქტიურად მიმართავს ესთეტიური შეფასების ეპითეტებს, როგორცაა *ტურფა/მშვენიერით სრული/დედოფალი* (*ἀνδρική*) (აპ. როდ. არგ. IV. 39; აპ. როდ. არგ. IV. 39) / *მშვენიერი/სასურველი* (*ἰμπερόεσσα*) (აპ. როდ. არგ. III. 446) / *თმაჩამოშლილი* (აპ. როდ. არგ. IV. 1296). ეპითეტები მედეას მხატვრულ სახეში მის ფიზიკურ მშვენიერებას გამოყოფს, რაც მკითხველს მედეასადმი კეთილად განაწყობს. გარდა ამისა, მედეას მშვენიერება იასონის თავდავიწყების ერთგვარი გამართლებაცაა. თუ პარისის თავდავიწყება მართლდება ელენეს სილამაზით ჰომეროსის პოემაში, იასონის დროებითი თავის დაკარგვაც შეიძლება იყოს განპირობებული მედეას სილამაზით.

პოემაში „არგონავტიკა“ ესთეტიური შეფასების ეპითეტებით აღიწერება აგრეთვე იასონი, რომელიც წარმოდგენილია აღმწერებით *თმაგაშლილი/გრძელთმიანი/თმაჩამოშლილი* (*κομίσου*) (აპ. როდ. არგ. I. 781) / *ქერათმიანი* (*ξανθὸν*) (აპ. როდ. არგ. I. 1084). აღნიშნული ეპითეტების გამოყენების შემდეგ, მკითხველისთვის ლოგიკური ხდება იასონისა და მედეას ურთიერთგანწყობა.

ვერგილიუსის პოემაში „ენეიდა“ ვხვდებით ესთეტიური შეფასების ეპითეტებს, რომელთაც ავტორი იყენებს მოკვდავი პერსონაჟების აღსაწერად. მთავარი პერსონაჟის ვიზუალური მშვენიერება ვერგილიუსთანაც უპირობოა, რაც შეიძლება კვლავ მივიჩნიოთ მიზეზად, თავდავიწყებისა. მშვენიერია დიდო და მისი სილამაზე მისი ქმედებისა და ენეასის მიერ თავის დაკარგვის ერთგვარი გამართლებაა. პოემაში დიდოს მიმართ გამოყენებული მუდმივი ეპითეტების ჯაჭვი, რომელთა საშუალებით მკითხველი ახდენს პერსონაჟის იდენტიფიკაციას, ქმნის აღსაწერის კომპლექსურ მხატვრულ სახეს, ხოლო ესთეტიური შეფასების ეპითეტები კიდევ უფრო აძლიერებს ემოციური ფონს მკითხველში დიდოს პერსონაჟში მიმდინარე ფსიქოლოგიური ძვრების აღქმის პროცესში.

ავტორი ახასიათებს დიდოს ეპითეტით *ლამაზი/მშვენიერი/უტურფესი* (*pulcherrima*) (ვერგ. ენ. I. 496; ვერგ. ენ. IV. 60) მისი მშვენიერების აღსაწერად ასევე გამოყოფილია ეპითეტები სხეულის ცალკეული ნაწილების აღსაწერად: *ტურფა სახე* (დიდოს) (ვერგ. ენ. IV. 499); *ლამაზი მკერდი/ფიქალი მკერდი* (დიდოს) (*decorum*) (ვერგ. ენ. IV. 589; ვერგ. ენ. IV. 30); *ოქროსფერი თმა*

(*flaventesque*) (ვერგ. ენ. IV. 590); უფერული/ფერმკრთალი ღაწვები (დიდოს) (*pallida*) (ვერგ. ენ. IV. 643); და სხვა.

ვერგილიუსის ეპოსში ელენე კვლავ წარმოდგენილია ეპითეტით ლამაზი/მშვენიერი/დიდებული (*ornatus*) (ვერგ. ენ. I. 650). ელენეს სილამაზე საყოველთაოდ და სამარადისოდ არის აღიარებული. ეპიკურ პოემაში „ენეიდა“ ვხვდებით სხვა პერსონაჟებსაც, რომელთა ვიზუალური მშვენიერების გამოსახატად ავტორი იყენებს ესთეტური შეფასების ეპითეტებს. ეპითეტი ნაზი ქალწული (*virgo*) გამოყენებული პანოპეას დასახასიათებლად (ვერგ. ენ. V. 826). დეიოპეას აღსაწერად ავტორი კვლავ იყენებს ეპითეტს ლამაზი (*pulcherrima*) (ვერგ. ენ. I. 72). იულუსის აღსაწერად გამოყენებულია ესთეტური აღმწერი გაბრწყინებული (*laetus*) (ვერგ. ენ. IV. 140). ლავიანიას დახასიათებისას ავტორი იყენებს ესთეტური შეფასების ეპითეტს ელვარე/ცეცხლოვანი ღაწვები (*flagrantis*) (ვერგ. ენ. XII. 65).

ფიზიკური მშვენიერება საკვლევ ავტორების შემოქმედებაში დამახასიათებელია უკვდავთა საზოგადოებისთვისაც და ეს მახასიათებელი ღმერთებისთვისაც მნიშვნელოვანი და ღირებულია. ესთეტური შეფასების ეპითეტებით ავტორები აყალიბებენ დადებით განწყობას ღმერთების მიმართ და ამავე დროს, გამოყოფენ რაღაც კონკრეტულ, მაინდივიდუალიზებულ თვისებას, რითიც ღმერთი ხდება გამორჩეული და ყველასგან განსხვავებული. ეს, თავის მხრივ, ამარტივებს პერსონაჟის დამახსოვრებას მკითხველისათვის. დუფრენი აღნიშნავს, რომ ჰომეროსის შემოქმედებაში ესთეტურობის გამომხატველ ერთეულებად ხშირად არის წარმოდგენილი აღმწერი აღსაწერთან ერთად, რაც პერსონაჟის მხატვრული გამოხატვის შექმნის საშუალებაა (Dufrenne 1973: 525-535). იგივე შეიძლება ვთქვათ ვერგილიუსის ეპითეტებზე.

ჰომეროსის ეპოსში ესთეტური შეფასების ეპითეტებით მეტწილად წარმოდგენილნი არიან ქალი პერსონაჟები, მაგრამ საკმაოდ ხშირად ვხვდებით ისეთ მამრობითი სქესის წარმომადგენელ ღმერთებს, რომელთა მხატვრული სახის შექმნაში ავტორი ესთეტური შეფასების აღმწერს დაიხმარს. „ილიადაში“ ესთეტური შეფასების ეპითეტით წარმოდგენილია აპოლონი: ნათელი/ფეხოსი (*Φοῖβος*) აპოლონი (ჰომ. ილ. XX. 68). პოსეიდონის აღსაწერად გამოყენებულია ეპითეტი შავთმიანი (*κυανόχαυτη*) (ჰომ. ოდ. III. 6; ჰომ. ილ. XV. 174). „ოდისეაში“ არესი აღიწერება ესთეტური შეფასების ეპითეტით ოქროსთმება ღმერთი (*χρυσήνιος*) (ჰომ. ოდ. VIII. 285).

მდედრობითი სქესის უკვდავების აღსაწერად გამოყენებულ ესთეტური შეფასების ეპითეტებში ჰომეროსი უფრო უხვია. ის წარმოადგენს ქალღმერთს ათენა ეპითეტებით: თვალეზბრიალა/თვალმცეცხლია/თვალთინათინა (*γλαυκῶπις*) (ჰომ. ილ. II. 166; ჰომ. ილ. II. 172; ჰომ. ოდ. I. 44), ლამაზთმიანი (*ἑσπλόκαμος*) (ჰომ. ოდ. VII. 41). აფროდიტე ჰომეროსის პოემებში

6. არველაძე

წარმოდგენილია ესთეტური შეფასების ეპითეტებით: *მომღიმარი/სიცილის მოყვარული* (φιλομειδῆς) (ჰომ. ილ. V. 371), *პირმშვენიერი/მშვენიერი* (ჰომ. ილ. XIV. 189; ჰომ. ილ. XX. 209) და მრავალი სხვა.

აპოლონიოსი წარმოადგენს აპოლონს ესთეტური შეფასების ეპითეტით *სხივთამთოველი* (δαιομένης) (აპ. როდ. არგ. II. 700), ხოლო აპოლონის თმა დახასიათებულია ეპითეტით *ოქროსფერი* (χρῦσεος) (აპ. როდ. არგ. II. 677). რაც შეეხება ქალღმერთებს, მათგან აფროდიტე წარმოდგენილია ესთეტური აღმწერით *ტურფა/გაბრწყინებული* (γλακύν) (აპ. როდ. I. 850; აპ. როდ. არგ. III. 112). მისი მხრები დახასიათებულია, როგორც *ოქროსფერი* (χρῦσεῖη) (აპ. როდ. არგ. III. 45) თმა კი *ჩამოშლილი/მშვენიერი/ხუჭუჭა* (πλοκάμους) (აპ. როდ. არგ. III. 45). ნიმფების მშვენიერების აღსაწერად აპოლონიოსი იყენებს ეპითეტს *ტურფა/შესანიშნავი/საუკეთესო* (πλεῖστος) (აპ. როდ. არგ. II. 712), *საყვარელი/სასურველი* (ἐραμένη) (აპ. როდ. არგ. I. 1224). ეოსი აპოლონიოსთან *სხივთამთოველი/მანათობელია* (φαεινοῖς) (აპ. როდ. არგ. I. 519).

ვერგილიუსის პოემაში „ენეიდა“ ქალღმერთი იუნო წარმოდგენილია ესთეტური შეფასების ეპითეტით *დიდებული* (decus) (ვერგ. ენ. IX. 17). ირისის მხატვრული სახის დასახასიათებლად ავტორი იყენებს ესთეტურ ეპითეტს *ღრუბლისგან შობილი* (excitos aut actam nubibus) (ვერგ. ენ. X. 37). ვენუსის მხატვრული სახის შექმნისათვის წარმოგვიდგენს ეპითეტს *ჰაეროვანი/ტურფა* (aetherios) (ვერგ. ენ. I. 608; ვერგ. ენ. I. 589). ვენუსის ყელი და თმა კი დახასიათებულია ეპითეტებით *ვარდისფერი/მოელვარე* (refulsit) (ვერგ. ენ. I. 402) და *ამბროსიულნი* (ambrosiaequae) (ვერგ. ენ. I. 403).

უსულო საგნების აღსაწერად გამოყენებული ესთეტური შეფასების ეპითეტები შედარებით მრავალფეროვანია, რადგან ისინი ვიზუალური მშვენიერების გარდა, სხვა მახასიათებლებსაც გამოხატავს, მაგალითად, სასიამოვნო ჟღერადობას, საამო სურნელებას, სინარნარეს და ა.შ.

ჰომეროსის პოემებში ოლიმპოს მწვერვალების მშვენიერება აღწერილია ეპითეტით *თოვლიანი* (ἀγάνυρος) (ჰომ. ილ. I. 419), რაც მკითხველში ქმნის ესთეტურ განწყობას, მკითხველის წარმოსახვაში ოლიმპოს მწვერვალი ლამაზ, თეთრ, თოვლიან რეალობად აღიქმება. გარდა ამისა, თოვლის ფერი - თეთრი ასოციაციურად შეიძლება დავაკავშიროთ სისუფთავესთან, გულწრფელობასთან და კიდევ სხვა თვისებებთან.

ქალაქთაგან, ტროას აღსაწერად ჰომეროსი წარმოადგენს ესთეტური შეფასების ეპითეტებს *ფართოფოლორცებიანი* (εὐρυάκυστον) (ჰომ. ილ. II. 229) ჰექტორის სასახლე კი ლაღად აზიდულია (αἴψα δ' ἔπειθ') (ჰომ. ილ. VI. 370), რაც ქმნის განწყობას არა მხოლოდ უშუალოდ სასახლის მიმართ, არამედ თავად ჰექტორის პერსონაჟის სიდიადის კიდევ ერთი სხივია მისი სასახლის ამგვარი გამოხატულება. ცად აზიდული შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ

ოლიმპოს მწვერვალთან - ღმერთების სამყოფელთან ახლოს მყოფს ნიშნავს. ჰექტორისთვის კი, საგმირო კოდექსის მიხედვით, ალბათ არაფერი არ არის ისე სანატრელი, როგორც ღმერთებთან მიახლება-მიახლოება.

აპოლონიოსის პოემაში კვლავ ვხვდებით ისეთ ესთეტურ ეპითეტებს, რომლებიც აღწერს უსულო საგნის თუ საგანთა ესთეტურ სურნელებას, ფერს, ჟღერადობას, სილალეს და კიდევ სხვა არაერთ მახასიათებელს, ცხადია, ვიზუალურ მშვენიერებასთან ერთად. „არგონავტიკაში“ ხმის ესთეტური ჟღერადობა გამოხატულია ეპითეტით *წყრიალა* (*λυσυρδ*) (აპ. როდ. არგ. I. 1085). აღნიშნულის პარალელურად მუსიკალურ ინსტრუმენტს - ფორმინგს ავტორი წარმოადგენს ესთეტური შეფასების აღმწერით - *ხმატკბილი* (*συνόμιον*) (აპ. როდ. არგ. II. 162). თავად სიმღერა კი აპოლონიოსისთვის *ჰარმონიულია* (*εὐθρῆμαν*) (აპ. როდ. არგ. I. 569).

აპოლონიოსი ასევე წარმატებით იყენებს ფერებს ესთეტური განწყობის შესაქმნელად. ფერთა შორის, ვიზუალური მშვენიერების გამოსახატად, ეპიკოსი ველს აღწერს ეპითეტით *გადათეთრებული* (*ἐλευκαίνοντο*) (აპ. როდ. არგ. I. 29), რაც, ბუნებასთან ჰარმონიაში ყოფნის გარდა, ასოციაციურად, ასევე კავშირშია სიმშვიდესა და სისუფთავესთან. ესთეტურ განწყობას ქმნის სამოსის მშვენიერების აღსაწერად გამოყენებული ესთეტური შეფასების ეპითეტი *ყვავილებიანი* (*θρόνον*) (აპ. როდ. III. 44), ფოთლებისგან შემკული გვირგვინის აღსაწერად გამოყენებულია ეპითეტი *ახლადამწვანებული/მწვანე/მომწვანო* (*χλωπρδ*) (აპ. როდ. არგ. III. 220).

ვერგილიუსის პოემაში „ენეიდა“ უსულო საგანთა მიმართ გამოყენებული ესთეტური შეფასების ეპითეტების მნიშვნელობა კვლავ მრავალფეროვანია. ვიზუალურ მშვენიერებას ვერგილიუსი წარმოადგენს შემდეგი ესთეტური ეპითეტებით: *ქორბუდა რქები* (*arboreis*) (ვერგ. ენ. I. 190), *მაღალგალავნიანი ქალაქი* (*urbem*) (ვერგ. ენ. 8.716), *ვარსკვლავებით უხვად დაცხრილული ცის თაღი* (*stellis ardentibus*) (ვერგ. ენ. IV. 482), *ელვარე მზე* (ვერგ. ენ. VI. 641), *აყვავებული/მოზიბინე/ბალახიანი მდელო* (*grāmineus*) (ვერგ. ენ. VI. 642) და ა.შ.

ესთეტური განწყობის ფერების დამსახურებით შესაქმნელად ვერგილიუსი მიმართავს ამგვარ ეპითეტებს: *ყვითელი ასპარეზი* (*fulva*) (ვერგ. ენ. VI. 643), *ძოწისფერი წალი* (*purpureoque*) (ვერგ. ენ. I. 337) და სხვა. შესწავლილი მასალის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში ესთეტური შეფასების ეპითეტი წარმოადგენს, როგორც ლინგვისტური სიტუაციის შექმნის, ასევე, მკითხველის ემოციური დამოკიდებულების ინტენსიფიკაციისა და მხატვრული სახის საიდენტიფიკაციო ერთ-ერთ ძირითად საშუალებას.

ესთეტური შეფასების ეპითეტებს საკვლევი ავტორები იყენებენ, როგორც მოკვდავთა და უკვდავთა, ასევე უსულო საგანთა აღსაწერად. ამასთან,

6. არველაძე

დმერთების ფიზიკური მშვენიერება პოემებში ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც მოკვდავთა ვიზუალური მონაცემი.

ჰომეროსის, აპოლონიოსისა და ვერგილიუსის შემოქმედებაში ესთეტიკური შეფასების ეპითეტები ცხადყოფს, რომ მხატვრული სახის შექმნაში მისი მორალური მახასიათებლების წარმოჩენის პარალელურად, ვიზუალური მშვენიერების გამოხატვაც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში წარმოდგენილ მხატვრულ სახეთა უმრავლესობაში ფიზიკური მშვენიერება სულიერი მშვენიერების პირდაპირპროპორციულია.

გამონაკლისის სახით, მხოლოდ ჰომეროსის პოემაში და მხოლოდ ერთხელ გვხვდება ესთეტიკური შეფასების ეპითეტი, რომელიც ქმნის მხატვრული სახისადმი ნეგატიურ განწყობას. პარისის მიმართ გამოყენებული ესთეტიკური შეფასების ეპითეტი ლამაზი უფრო აკნინებს აღსაწერს, ვიდრე განადიდებს, რადგან ამ შემთხვევაში მისი სილამაზე არ თანხვედება მის მორალურ ღირებულებებთან. საგმირო კოდექსის თანახმად ფიზიკური მშვენიერება არ წარმოადგენს გმირის უპირველეს ღირსებას, ისე, როგორც ეს პარისის შემთხვევაში ხდება.

ლიტერატურა

ვერგილიუსი 1976: ვერგილიუსი. ენეიდა. თარგმნა რ. მიმინოშვილმა. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. 1976.

როდოსელი 1975: როდოსელი აპ. არგონავტიკა. თარგმნა აკაკი გელოვანმა. თბილისი: გამომცემლობა მეცნიერება. 1975.

ჰომეროსი 2011: ჰომეროსი. ოდისეა. თარგმნა ზ. კიკნაძემ, თ. ჩხენკელმა. თბილისი: პალიტრა L. 2011.

ჰომეროსი 2013: ჰომეროსი. ილიადა. თარგმნა რ. მიმინოშვილმა. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. 2013.

Adorno 1997: Adorno T. *Aesthetic Theory*. London: Continuum. 1997.

Dufrenne 1973: Dufrenne M. *The Phenomenology of Aesthetic Experience*. Evanston: Northwestern University Press. 1973.

Virgil 2006: Virgil. *The Aeneid*. Translated by Fagles R. New York: Penguin Books. 2006.

Kostov 2013: Kostov B. On Beauty and the Beautiful in Aesthetic Education. In: *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*. Vol. 1. N1. Vranje: The Association for the Development of Science, Engineering and Education. 2013.

Cruse 1986: Cruse D. A. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. 1986.

Лосев 1963: Лосев А. История античной эстетики. Ранняя классика. 1-е изд. Москва: Искусство. 1963.

Passakos, Raad 2009: Passakos C.G. Raad B. D. Ancient Personality: Trait Attributions to Characters in Homer's Iliad. *Ancient Narrative*. Vol. 7. 2009.

Rhodus 1912: Rhodus A. The Argonautica. With an English translation by Seaton R.C. London: William Heinemann. The Loeb Classical Library. 1912.

Pott 2006: Pott Ch. The Logic of Conventional Implicatures. Oxford: Oxford University Press. 2006.

Homer 1927: Homer. The Odyssey. With an English translation by Murray A. T. London: William Heinemann. The Loeb Classical Library. 1927.

Homer 1928: Homer. The Iliad (With an English Translation by Myrray A. T.). London: William Heyneman LTD. 1928.

Classics

Esthetic Epithets in Ancient Epic Poetry (Homer, Apollonius, Virgil)

Natia Arveladze

Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia
natia.arveladze@atsu.edu.ge

Aesthetics is the conceptual expression of standards of beauty in literary forms. The expressive form can be a specific subject, event or lexical-grammatical unit. Everything that is beautiful is aesthetic too, though, according to ancient epic poetry, aesthetics implies beauty in the synthesis of morality. In ancient epic poetry epithet is the best way of representing an aesthetic expression. In the works by Homer, Apollonius, and Virgil, the epithets expressing aesthetic view are used to describe animate or inanimate objects as well as to represent the immortals. In the texts, the epithet of aesthetic evaluation emphasizes visual beauty, expresses moral value, intensifies the reader's emotional attitude to the situation or is an artistic identification mark.

Keywords: aesthetic, epithet; ancient epic poetry.

Aesthetics in art implies an aspiration to create effective and influential literary forms, which affect the readers. Aesthetics is the conceptual expression of standards of beauty in literary forms. The history of art proves that in its progressive autonomy the factor of aesthetics has never been neglected, that cannot be explained by the fact that the boundaries of art are strict. In ancient times, the representatives of ancient

6. არველაძე

epic poetry, who offered a strictly formulated compositional structure, could not escape the presentation of aesthetic forms. Moreover, it can be said that their works serve to express the aesthetic forms (Adorno 1997: 3-10).

In ancient epic poetry epithet is the best way of making an aesthetic expression (Pasakos, Raad 2009: 75; Pott 2006: §3.6; Cruze 1986: 272). In the works by Homer, Apollonius, and Virgil, the epithets of aesthetic appraisal are used to describe mortals or immortals.

In the Homeric epic poem, we find a lot of epithets of aesthetic evaluation, even though its epithets often serve the purpose of presenting either a mortal or an immortal character as closely as possible to modern people of Homeric age. The special character of Homer's epithet is its emotional complexity with reality.

Most of the aesthetic evaluative epithets used to describe a mortal society serve to describe visual beauty. In Homeric epic poetry, such kind of epithets apply to different parts of the body: thighs, eyes, hair, hands, etc.

In the “Iliad”, the basic characteristic of the main female character – Helen is her physical beauty, which is expressed by the relevant epithets: *lighted* (ἀργεννήσι) (Hom. Il. III. 141); *whitearmed* (λευκωλένῳ) (Hom. Il. III. 53; Hom. Il. III. 121), *with beautiful hair* (ἡὔκόμοιο) (Hom. Il. III. 329). She is beautiful according to the Trojan old men – that mostly justifies the action of Paris.

The main female character of “Odyssey” is Penelope. The leading feature of her artistic look is her attitude towards her husband, family and son – the wisdom that distinguishes her from other female characters. Besides this, the epic author does not neglect Penelope's physical beauty, which plays an important role in the processes surrounding her.

Homer expresses the beauty of Penelope through the aesthetic epithets, such as: *beautiful/the most beautiful of all the women* (φαινός) (Hom. Od. XXI. 258; Hom. Od. XXI. 67), *as beautiful as Artemis or Aphrodite* (Ἀρτέμιδι ἰκέλη ἢ χρυσήν Ἀφροδίτην) (Hom. Od. XIX. 54).

In the work by Homer, we come across female characters who are distinguished by their wisdom or devotion to their family and we, also find beautiful characters who create a significant aesthetic background in the development of the events. Such characters are represented by the epithets of aesthetic appreciation. Illustrative examples include the epithets: *beautiful haired* (κόηκόμοιο) (Hom. Il. II. 689), *Beautiful* (περικαλλέα) (Hom. Il. XVI. 85; Hom. Il. I. 276), *white cheeked* (καλλιπάρηον) (Hom. Il. I. 346; Hom. Il. XXIV. 676); *black-eyed* (ἐλικώπιδα) (Hom. Il. I. 99) and so on.

The only exception when the author uses the aesthetic epithet for creating a negative attitude, is connected to Paris. He is described with the epithet *beautiful*

(θεοειδής) that is not a good mark for the man especially according to the heroic values used in the ancient epic poetry (Hom. Il. III. 39).

In the poem by Apollonius, only a small part of aesthetic epithets is used for describing animate characters, but Apollonius does not abandon the visual beauty of the heroes. The artistic look of the poem's main character – Medea – is created by the aesthetic epithets, such as: *queen* (ἡνέσθης) (Ap. Rhod. Arg. IV. 39; Ap. Rhod. Arg. IV. 39) / *nice, beautiful* (ἡμερόεσσα) (Ap. Rhod. Arg. III. 446). The epithets convey the physical beauty of Medea's artistic look, which makes the reader feel good about Medea. In addition, Medea's beauty is also a kind of justification for Jason's devotion. If Paris's devotion is true to Helen's beauty in Homer's poem, Jason's temporary loss may also be due to Medea's beauty.

In the poem "Aeneid" by Virgil, we find epithets of aesthetic appraisal that the author uses to describe mortal characters. The visual beauty of the main character is essential as well. Dido is beautiful and her beauty somehow justifies her actions as well as Aeneas' ones. The chain of constant epithets applied to Dido in the poem, through which the reader identifies the hero, creates a complex artistic look of the character, while the aesthetic evaluation epithets further reinforce the emotional background in the reader.

The author describes Dido with the epithets: *beautiful/nice* (*pulcherima*) (Virg. Aen. I. 496; Virg. Aen. IV. 60). Aesthetic epithets also describe her body: *beautiful face* / *chest* (*decorum*) (Virg. Aen. IV. 589; Virg. Aen. IV. 30); *golden hair* (*flaventesque*) (Virg. Aen. IV. 590) *pale cheeks* (*pallida*) (Virg. Aen. IV. 643).

In the poem by Virgil Helen is again described by the epithet *nice/great/beautiful* (*ornatus*) (Virgil. Aen. I. 650). For describing different female characters the epic writer uses the aesthetic epithets: *virgin* (*virgo*) (Virg. Aen. V. 826); *beautiful* (*pulcherrima*) (Virg. Aen. I. 72); *delighted* (*laetus*) (Virg. Aen. IV. 140) and so on.

In the works by the studied authors, physical beauty is the characteristic of the immortal society as well, and it is important and valuable to the gods. In the work by Homer there are some gods described by the aesthetic epithets: *light/Pebos* Apollo (*Φοῖβος*) (Hom. Il. XX. 68); *black-haired* Poseidon (*κυανοχάτη*) (Hom. Od. III. 6; Hom. Il. XV. 174); *golden-haired* Ares (*χρυσήνιος*) (Hom. Od. VIII. 285) and many others.

While describing the female gods, Homer uses much more aesthetic epithets: *blinking* (*γλαυκῶπις*) (Hom. Il. II. 166; Hom. Il. II. 172; Hom. Od. I. 44), *beautiful-haired* (*ἐνπλόκαμος*) (Hom. Od. VII. 41); *laughing* (*φιλομειδής*) (Hom. Il. V. 371)...

In the work by Apollonius we find lots of aesthetic epithets describing the gods, like: *light* Apollo (*δαιομένοις*) (Ap. Rhod. Arg. II. 700) and the hair of Apollo is described by the epithet *golden* (*χρύσειοι*) (Ap. Rhod. Arg. II. 677). While describing

6. არველაძე

the female gods, the author uses the aesthetic epithets *beautiful/nice* (γλῆκον) (Ap. Rhod. Arg. I. 850; Ap. Rhod. Arg. III. 112). The shoulders of the goddess are described by the epithet *golden* (χρυσέη) (Ap. Rhod. Arg. III. 45) and the hair is *curly* (πλοκάμους) (Ap. Rhod. Arg. III. 45).

To describe the beauty of the nymph Apollonius uses the epithet *nice/beautiful/the best* (πλεῖστος) (Ap. Rhod. Arg. II. 712), *beloved* (ἐρωμένη) (Ap. Rhod. Arg. I. 1224).

In the work by Virgil the goddess Juno is described by the aesthetic epithet *great* (*decus*) (Virg. Aen. IX. 17). In order to describe the artistic look of Iris, the author uses the aesthetic describer born from the clouds (*excitos aut actam nubibus*) (Virg. Aen. X. 37). For creating the artistic look of Venus, Virgil uses the epithet *Airy* (*aetherios*) (Virg. Aen. I. 608; Virg. Aen. I. 589). Her shoulders and the hair are described by the epithet *pink/shining* (*refulsit/ambrosiaaeque*) (Virg. Aen. I. 402; Virg. Aen. I. 403).

In all the studied works, we also find the aesthetic epithets for describing the inanimate things. In Homer's work we read: *snowy Olympus* (ἀγάννιφον) (Hom. Il. I. 419); the city *with wide walls* - Troy (εὐρύαγυιαν) (Hom. Il. II. 229); *built up to the sky* - the castle of Hector (αἶψα δ' ἔπειθ') (Hom. Il. VI. 370).

In the poem "Argonautica" we find the aesthetic epithets: *wailing* (λιγυρός) sound (Ap. Rhod. Arg. I. 1085); *sweet-voiced* (συνοίμιον) pharming (Ap. Rhod. Arg. II. 162); *harmonic* (εὐθήμερον) song (Ap. Rhod. Arg. I. 569); *whitened* (ἐλευκαίνοντο) and *flowery* (θρόνον) field (Ap. Rhod. Arg. I. 29; Ap. Rhod. III. 44).

In the poem by Virgil we find the aesthetic epithets: *frequent horns* (*arboreis*) (Virg. Aen. I. 190), *the city with high walls* (*urbem*) (Virg. Aen. VIII. 716), *starred sky* (*stellis ardentibus*) (Virg. Aen. IV. 482), *shining sun* (Virg. Aen. VI. 641), *flourishing field* (*grāmineus*) (Virg. Aen. VI. 642) and so on.

According to the studied material, we can conclude that the epithet of aesthetic evaluation in ancient epic poetry is one of the main means of creating a linguistic situation as well as intensifying the emotional attitude of the reader and identifying the artistic look of any character.

Aesthetic epithets are used by the epic writers (Homer, Apollonius, Virgil) to describe both the mortals and the immortals as well as the inanimate subjects. In addition, the physical beauty of the gods in the poems is just as important as the visual representation of the mortals.

Aesthetic epithets in the works by Homer, Apollonius and Virgil show that the expression of visual beauty plays an important role in the simultaneous display of the heroes' moral characteristics in the creation of their artistic look. In most of the artistic faces given in the studied epic poetry, physical beauty is directly proportional to their spiritual beauty.

As an exception, only in Homer's poem and only once we find the epithet of the aesthetic appraisal, which creates a negative attitude towards the artistic face. The aesthetic epithet applied to Paris is more insulting to the character than glorifying him as much as in this case his beauty does not match his moral values. According to the heroic values, physical beauty is not the primary dignity of a hero, as it is in the case of Paris.